

Wyrok z dnia 21 września 2004 r.

II UK 42/04

Okres pracy nauczyciela za granicą w szkole przyzakładowej zagranicznego pracodawcy, uznany za okres składkowy, nie jest okresem pracy wykonywanej w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 88 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 2003 r. Nr 118, poz. 1112 ze zm.).

Przewodniczący SSN Krystyna Bednarczyk (sprawozdawca), Sędziowie SN: Jerzy Kwaśniewski, Maria Tyszel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 21 września 2004 r. sprawy z wniosku Ottona R. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w W. o emeryturę, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 24 września 2003 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Decyzją z dnia 16 marca 1999 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w W. odmówił przyznania wnioskodawcy Ottonowi R. prawa do emerytury nauczycielskiej wobec braku wymaganego dwudziestoletniego okresu pracy nauczycielskiej.

W odwołaniu od tej decyzji wnioskodawca żądał uwzględnienia okresu pracy w charakterze nauczyciela w szkole przyzakładowej w NRD od 2 kwietnia 1973 r. do 31 grudnia 1986 r.

Wyrokiem z dnia 16 stycznia 2002 r. [...] Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie oddalił odwołanie. Sąd ustalił, że wnioskodawca (urodzony 5 marca 1946 r.) w dniu 9 grudnia 1971 r. podjął pracę w Fabryce Półprzewodników T. w W. na stanowisku konstruktora. Nie był nauczycielem szkoły przyzakładowej. Od dnia 1 kwietnia 1973 r. otrzymał urlop bezpłatny i w ramach organizowanych wyjazdów polskich pracowników do pracy w VEB H. we Frankfurcie nad

Odra zawarł umowę o pracę z pracodawcą niemieckim. Pozostawał w zatrudnieniu w charakterze nauczyciela do 31 grudnia 1986 r. W okresie od września 1986 r. do maja 1987 r. zaocznie uzupełniał wykształcenie pedagogiczne. Z dniem 15 marca 1987 r. został zatrudniony w Zespole Szkół Samochodowych w S. Sąd uznał, że wobec braku wymaganego wieku wnioskodawca nie ma uprawnień do emerytury na podstawie art. 27 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.). Nie przysługuje mu również emerytura na podstawie art. 88 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 1997 r. Nr 56, poz. 357 ze zm.), gdyż nie wykazał wymaganego stażu pracy nauczycielskiej. Okres pracy u zagranicznego pracodawcy nie może być uwzględniony. Chociaż wnioskodawca był zatrudniony jako nauczyciel, nie był objęty regulacją zawartą w Kartie Nauczyciela, nie wykonywał zatem pracy wymienionej w art. 1 tej ustawy.

Apelacja wnioskodawcy od tego wyroku została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie z dnia 24 września 2003 r. [...]. Sąd Apelacyjny powołał się na przepis art. 32 ust. 3 pkt 5 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych określający prawo do emerytury - w wieku niższym od wymaganego - nauczycieli, wychowawców lub innych pracowników pedagogicznych, wykonujących pracę nauczycielską wymienioną w art. 1 Karty Nauczyciela. W przepisie tym wymieniono enumeratywnie szkoły, przedszkola i inne placówki oświatowo wychowawcze, w których zatrudnieni nauczyciele, wychowawcy i inni pracownicy pedagogiczni podlegają Kartie Nauczyciela. Jest oczywiste i wynika z preambuły Karty Nauczyciela, iż chodzi tu o instytucje, organizacje i inne placówki ustanowione na podstawie polskich przepisów administracyjno-prawnych. Nieprawdziwe są twierdzenia skarżącego, powołującego się na świadka U., iż do pracy tej został delegowany na podstawie polsko-niemieckiego porozumienia stwierdzającego, że dla pracowników zatrudnionych w NRD zostaną delegowani polscy nauczyciele i wychowawcy. Pracownik delegowany pozostaje bowiem w stosunku pracy i w dyspozycji delegującego go zakładu pracy. Natomiast wnioskodawca został urlopowany na okres trzech lat i nie pozostawał w dyspozycji dotychczasowego zakładu pracy. Nie jest również prawdziwe twierdzenie, że bezpośrednimi przełożonymi wnioskodawcy byli pełnomocnicy wojewody - pracownicy Urzędu Wojewódzkiego w G.W. Zgodnie z obowiązującymi przepisami i umową rządową między Polską i NRD zatrudnieni na terenie NRD mogli być obywatele polscy,

którzy uzyskali skierowanie do pracy Wydziału Zatrudnienia i Spraw Socjalnych odpowiedniego Urzędu Wojewódzkiego. Wnioskodawca otrzymał skierowanie zgodnie z tą procedurą, jednak nie oznacza to, że podlegał służbowo pracownikom Urzędu Wojewódzkiego. Nie był on zatrudniony ani związany służbowo z L. Kuratorium Oświaty w G.W., co wynika z pisma tego Kuratorium. Nie ma więc podstawy do przyjęcia, że wnioskodawca wykonywał pracę nauczycielską, o której mowa w art. 1 Karty Nauczyciela.

Wyrok ten zaskarżył kasacją wnioskodawca i opierając ją na obu podstawach wymienionych w art. 393¹ k.p.c. wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie także wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania, ewentualnie o zmianę zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy. Naruszenie prawa materialnego polega na błędnej wykładni art. 32 ust. 3 pkt 5 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z art. 1 i 88 Karty Nauczyciela i niewłaściwym zastosowaniu tych przepisów w wyniku nieuwzględnienia art. 73a ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (jednolity tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 6, poz. 56), art. 1 umowy o współpracy kulturalnej między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Niemieckiej Republiki Demokratycznej z dnia 6 października 1964 r. (Dz.U. z 1965 r. Nr 24, poz. 157), art. 6 umowy między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Niemieckiej Republiki Demokratycznej o współpracy kulturalnej i naukowej z 5 czerwca 1980 r. (Dz.U. z 1981 r. Nr 2, poz. 6) oraz art. 4 ust. 3, art. 6 ust. 1 i art. 7 umowy o współpracy w dziedzinie polityki społecznej między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Niemieckiej Republiki Demokratycznej z dnia 13 lipca 1957 r. (Dz.U. z 1958 r. Nr 51, poz. 246), a także art. 88 ust. 1b Karty Nauczyciela. Błąd w wykładni art. 1 Karty Nauczyciela polega na nieuzasadnionym stwierdzeniu, że w żadnej kategorii podmiotów wymienionych w tym przepisie nie mieści się szkoła przyzakładowa u zagranicznego pracodawcy, podczas gdy praca w tej szkole powinna być uznana za pracę nauczycielską w świetle art. 1 ust. 2 pkt 4. Jedynym argumentem Sądu Apelacyjnego była treść preambuły do Karty Nauczyciela. Preambuła nie wyraża jednak normy prawnej, a więc nie może być traktowana jako samodzielne źródło praw i obowiązków. Dokonując interpretacji powołanego przepisu oba Sądy nie uwzględniły wymienionych w kasacji przepisów prawa i postanowień umów mię-

dzyrządowych, zgodnie z którymi okresy zatrudnienia obywateli polskich w byłej Niemieckiej Republice Demokratycznej przypadające przed dniem 1 grudnia 1991 r. traktowane są jak okresy zatrudnienia w Państwie Polskim. Wprawdzie w umowach tych brak jest wskazówek dotyczących uznawania szczególnego charakteru wykonywanej pracy, jednak interpretacji należy dokonywać zgodnie z zasadami konstytucyjnymi. Jedną z nich jest zasada równości wyrażona w art. 32 Konstytucji RP. Zgodnie z przyjętym w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego stanowiskiem, równość wobec prawa należy rozumieć tak, że wszystkie podmioty charakteryzujące się daną cechą istotną w stopniu równym mają być traktowane równo. W przypadku przyjęcia tezy, że uwzględnieniu podlegają wyłącznie okresy a nie charakter wykonywanej pracy, mogłoby dojść do naruszenia tej zasady, ponieważ kategoria zawodowa nauczycieli traktowana byłaby nierówno ze względu na fakt zatrudnienia w kraju lub oddelegowania do pracy za granicą.

Jako naruszone przepisy postępowania zostały wskazane w kasacji przepisy art. 233 § 1 w związku z art. 382 k.p.c. oraz art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. Naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. polega na braku wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego, w szczególności niewskazaniu kryteriów oceny w przedmiocie uznania dowodu za wiarygodny. Dotyczy to uznania zeznań świadka U. za nieprawdziwe, bez podania uzasadnienia takiej oceny. Uzasadniając naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. skarżący wywodzi, że „za surogat uzasadnienia nie może być uznany wywód dotyczący oddelegowania pracownika do pracy w ramach istniejącego stosunku pracy, ponieważ jest to problem ściśle prawny, wymagający rozważań normatywnych dotyczących prawnego charakteru delegacji. Nie wiadomo również dlaczego Sąd Apelacyjny odmówił prawdziwości twierdzeniu, że bezpośrednimi przełożonymi skarżącego byli pełnomocnicy wojewody, skoro wszelkie decyzje dotyczące pracowników oddelegowanych zapadały na szczeblu centralnych organów państwowych i im podlegają. Fakt pominięcia w rozważaniach prawnych regulacji umów międzyrządowych uzasadnia zarzut naruszenia obowiązku należytego wyjaśnienia podstawy prawnej wraz przytoczeniem adekwatnych przepisów”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Naruszenie przepisów postępowania może być usprawiedliwioną podstawą kasacji tylko wówczas, gdy uchybienie to mogło mieć wpływ na wynik sprawy (art.

393¹ pkt 2 k.p.c.). Regułą jest, że uchybienia w zakresie niespełnienia warunków, jakim zgodnie z art. 328 § 2 k.p.c. powinno odpowiadać uzasadnienie wyroku, nie mają wpływu na wynik sprawy. Uzasadnienie sporządzane jest bowiem po wydaniu i ogłoszeniu wyroku, kiedy wynik sprawy jest już przesądzony. Ewentualne uchybienia w postaci przytoczenia w uzasadnieniu wyroku wadliwej podstawy prawnej, pominięcia takiej podstawy, czy też błędów w rozważaniach prawnych, mogą uzasadniać zarzut naruszenia prawa materialnego, jeżeli ich wynikiem jest niezgodne z prawem rozstrzygnięcie. Nie uzasadniają natomiast zarzutu naruszenia przepisów postępowania. Podniesione w kasacji twierdzenia nie uzasadniają także zarzutu naruszenia art. 233 § 1 w związku z art. 382 k.p.c. Sąd Apelacyjny nie uznał bowiem zeznań świadka U. za niewiarygodne. W uzasadnieniu wyroku stwierdził, że „nieprawdziwe są twierdzenia skarżącego, powołującego się na zeznania świadka U., iż do pracy tej został delegowany”, używając przy ocenie twierdzeń wnioskodawcy a nie zeznań świadka U. niezbyt odpowiedniego określenia „nieprawdziwe”. Nie chodziło bowiem o ocenę zgodności z prawdą wskazywanych przez świadka U. i wnioskodawcę faktów, lecz o ich ocenę prawną. Wynika to z dalszej części wyводу, w której Sąd stwierdza, że „delegowanie”, na które powołuje się wnioskodawca, nie było skierowaniem do wykonywania pracy u innego podmiotu z polecenia pracodawcy w ramach stosunku pracy, lecz skierowaniem wydanym przez organ administracyjny poza stosunkiem pracy. Są to rozważania w kategoriach prawnych a nie w kategoriach ustaleń faktycznych i oceny wiarygodności dowodów. Tylko ta ostatnia kwestia jest zaś przedmiotem regulacji art. 233 § 1 k.p.c.

Podstawą prawną żądania wcześniejszej emerytury jest przepis art. 88 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2003 r. Nr 118, poz. 1112 ze zm.). Zgodnie z tym przepisem nauczyciele, mający trzydziestoletni okres zatrudnienia, w tym 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze, mogą - po rozwiązaniu na swój wniosek stosunku pracy - przejść na emeryturę. Jednym z warunków jest określony okres pracy w szczególnym charakterze, a definicja tego rodzaju pracy zawarta jest w art. 32 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353). Przepis ten wymienia grupy pracowników, uważanych za zatrudnionych w szczególnym charakterze, między innymi (w punkcie 5) nauczycieli, wychowawców lub innych pracowników pedagogicznych wykonujących pracę nauczycielską wymienioną w art. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982

r. - Karta Nauczyciela. Ten z kolei przepis w ust. 1 wymienia szkoły, przedszkola i inne placówki działające na podstawie ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, zakłady działające na podstawie ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz placówki działające na podstawie ustawy z dnia 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej. Nie tylko preambuła do ustawy, powołująca się na rolę oświaty i wychowania w Rzeczypospolitej Polskiej, lecz także wskazanie przepisów prawa polskiego jako podstawy działania szkół i innych podmiotów zatrudniających pracowników pedagogicznych, którzy wykonują pracę nauczycielską w rozumieniu Karty Nauczyciela, świadczą o tym, że za pracę nauczycielską uważa się pracę wykonywaną u polskich pracodawców. Wykonywanie pracy pedagogicznej w szkołach na terenie innego państwa działających na podstawie prawa obcego nie jest pracą nauczycielską w rozumieniu tego przepisu. Wnioskodawca nie powołuje się w kasacji na tę regulację, lecz wskazuje przepis art. 2 ust. 1 pkt 4 Karty Nauczyciela. Przepis ten wymienia jako nauczycieli pracowników zatrudnionych u innych pracodawców, pełniących funkcję instruktorów praktycznej nauki zawodu, posiadających kwalifikacje określone dla nauczycieli praktycznej nauki zawodu oraz wykonujących pracę dydaktyczną i wychowawczą w wymiarze przewidzianym dla nauczycieli. Z określenia „instruktor praktycznej nauki zawodu” ze wskazaniem kwalifikacji i rodzaju wykonywanej pracy wynika, że nie chodzi tu o nauczanie zawodu w znaczeniu potocznym, lecz nauczanie takie musi mieć podstawę w przepisach prawa. Podstawę taką stanowi ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. Nr 67, poz. 329 ze zm.). Zgodnie z art. 70 ust. 1 i 2 tej ustawy praktyczna nauka zawodu może odbywać się u pracodawców niebędących szkołami lub placówkami kształcenia na podstawie umowy zawartej pomiędzy szkołą a tym podmiotem. W art. 70 ust. 4 zawarte jest upoważnienie dla ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania do określenia w drodze rozporządzenia, warunków i trybu organizowania praktycznej nauki zawodu oraz kwalifikacji wymaganych od osób prowadzących praktyczną naukę zawodu i przysługujących im uprawnień. Kwestie te reguluje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 1 lipca 2002 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu (Dz.U. Nr 113, poz. 988). W poprzednim stanie prawnym obowiązującym w dacie zgłoszenia wniosku były one regulowane rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 11 grudnia 1992 r. w sprawie organizowania i finansowania praktycznej nauki zawodu, praw i obowiązków podmiotów organizujących tę naukę oraz uczniów odbywających praktyczną naukę zawodu (Dz.U. Nr 97, poz. 479 ze

zm.). Zgodnie z § 9 tego rozporządzenia zajęcia praktyczne organizowane z uczniami w zakładach pracy prowadzą instruktorzy praktycznej nauki zawodu, którzy powinni spełniać wymagania kwalifikacyjne określone dla nauczycieli lub posiadać kwalifikacje zawodowe co najmniej mistrza w zawodzie, którego będą nauczać i przygotowanie pedagogiczne uzyskane w wyniku ukończenia kursu pedagogicznego organizowanego zgodnie z przepisami w sprawie zasad podnoszenia kwalifikacji dorosłych. Praca instruktora nauki zawodu, o której mowa w art. 1 ust. 2 pkt 4 Karty Nauczyciela, może być wprawdzie wykonywana u innych pracodawców niż szkoły i placówki wychowawcze, jednak musi być wykonywana w warunkach określonych polskimi przepisami prawa i nie odpowiada tym warunkom zatrudnienie u zagranicznych pracodawców. Niezależnie od tego omawiana podstawa prawna nie odpowiada stanowi faktycznemu sprawy. Wnioskodawca nie twierdzi bowiem, że jego praca polegała na nauczaniu w zakładzie produkcyjnym zawodu uczniów szkoły zawodowej, lecz według popartych dokumentami twierdzeń pracował on jako nauczyciel w szkole.

Powołany w kasacji przepis art. 73a ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu stanowi, że okresy zatrudnienia obywateli polskich w byłej Niemieckiej Republice Demokratycznej i w byłej Czechosłowackiej Republice Socjalistycznej na podstawie umów i porozumień międzynarodowych, przypadające przed dniem 1 grudnia 1991 r. traktowane są jak okresy zatrudnienia w Państwie Polskim w zakresie uprawnień pracowniczych oraz w rozumieniu przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, o ubezpieczeniu społecznym oraz o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. Przepis ten zastąpił postanowienia w zawartych z wymienionymi w nim państwami porozumieniach i umowach międzynarodowych. Dotyczy to także umów międzyrządowych wymienionych w kasacji. Okresy wykonywania pracy w Niemieckiej Republice Demokratycznej są okresami zatrudnienia w rozumieniu przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym tylko w przypadku, gdy praca była wykonywana na warunkach określonych w tych umowach, między innymi na podstawie skierowania wydanego przez właściwy organ administracji państwowej. Okoliczność, że wnioskodawca wykonywał pracę na takich warunkach, została ustalona w zaskarżonym wyroku. Zgodnie z powołanymi umowami pracodawcą skierowanego do pracy pracownika był podmiot zagraniczny i wnioskodawca nie przeczy, że zatrudniał go niemiecki zakład pracy. Nie zmienia tego faktu powoływanie się na to, że „bezpośrednimi przełożonymi skarżą-

cego byli pełnomocnicy wojewody”. Jeżeli nawet istniała jakaś podległość, to nie dotyczyła ona stosunku pracy w rozumieniu art. 22 § 1 k.p. Fakt, że wnioskodawca wykonywał pracę za granicą na podstawie omówionych aktów prawnych, daje podstawę do uznania okresu zatrudnienia za okres składkowy w rozumieniu art. 6 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach. W aktach tych nie ma jednak regulacji pozwalającej na uznanie pracy pedagogicznej wykonywanej u zagranicznych pracodawców za pracę w szczególnym charakterze.

Skarżący przyznaje w kasacji, że we wskazanych przez niego umowach międzyrządowych brak jest pozytywnego zapisu pozwalającego na uznanie za pracę nauczycielską pracy wykonywanej za granicą i powołuje się na wyrażoną w art. 32 Konstytucji RP zasadę równości wobec prawa. Ponieważ przepisy regulujące uprawnienia do wcześniejszej emerytury mają charakter wyjątkowy w stosunku do ogólnych przepisów, traktujących w zakresie prawa do emerytury jednakowo wszystkie osoby mające określony wiek i okres ubezpieczenia, nie można skutecznie odwoływać się do zasady równości, jeżeli nie zostały spełnione wszystkie warunki wymienione w tych przepisach. Jednym z warunków uznania pracy za wykonywaną w szczególnym charakterze, określonych w art. 32 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach, jest wykonywanie pracy u pracodawców działających na zasadach określonych w przepisach prawa polskiego, przytoczonych w ustawie lub w rozporządzeniu wykonawczym, do którego odsyła przepis art. 32 ust. 4. Na przykład przepis art. 32 ust. 3 pkt 1, uznający za pracowników zatrudnionych w szczególnym charakterze pracowników kontroli państwowej, dotyczy tylko pracowników Najwyższej Izby Kontroli, natomiast nie dotyczy pracowników wykonujących funkcje kontrolne u innych pracodawców. Podobna regulacja występuje w pozostałych punktach, w tym także w punkcie 5 dotyczącym tylko nauczycieli wykonujących pracę wymienioną w art. 1 Karty Nauczyciela, a nie dotyczącym pracowników wykonujących pracę nauczycielską na innych zasadach. Wykonywanie pracy w szczególnym charakterze dotyczy tych pracowników, których charakter pracy określają ustawy a nie tylko postanowienia umów o pracę i rodzaj powierzonych przez pracodawcę obowiązków. Jest to regulacja odmienna od dotyczącej wykonywania pracy w szczególnych warunkach, które przy spełnieniu określonych wymogów również uprawnia do wcześniejszej emerytury na podstawie art. 32 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach. Uprawnienie to przysługuje w przypadku wykonywania pracy w warunkach szkodliwych i uciążliwych, przy czym stanowiska pracy wykonywanej w takich warunkach wymie-

nione są w przepisach wykonawczych. O uznaniu pracy za wykonywaną w szczególnych warunkach decyduje jej szkodliwość lub uciążliwość na stanowisku powierzonym przez pracodawcę. W tym przypadku uzależnienie uznania pracy za wykonywaną w szczególnych warunkach od usytuowania pracodawcy w systemie obowiązującym w dacie wprowadzenia przepisów dotyczących obniżonego wieku emerytalnego zaprzecza zasadzie równości. Zostało to stwierdzone wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 czerwca 2004 r., P 17/03 (Dz.U. Nr 144, poz. 1530), którym za niezgodne z art. 2 i 32 Konstytucji zostały uznane przepisy art. 32 ust. 2 i ust. 4a ustawy o emeryturach i rentach uzależniające uznanie za pracę wykonywaną w szczególnych warunkach od zatrudnienia w podmiotach, w których obowiązują wykazy stanowisk ustalone na podstawie przepisów dotychczasowych. Sąd Najwyższy zastosował tę samą zasadę przy ocenie pracy wykonywanej u zagranicznych pracodawców. W wyroku z dnia 5 marca 2003 r., II UK 196/02 (OSNP 2004 nr 8, poz. 144) stwierdził, że do okresu pracy w szczególnych warunkach wlicza się okresy wykonywania za granicą u zagranicznych pracodawców prac wymienionych w wykazach, jeżeli są one uznane za okresy składowe w rozumieniu art. 6 ustawy o emeryturach i rentach. Jednakże zasada ta nie może być stosowana przy ocenie wykonywania pracy w szczególnym charakterze, gdyż zakwalifikowanie takiej pracy nie jest uzależnione od warunków, lecz od zasad jej wykonywania określonych przepisami prawa obowiązującymi w państwie polskim.

Przepis art. 32 ust. 2 pkt 5 ustawy o emeryturach i rentach, do którego odwołuje się przepis art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, nie pozwala na uznanie pracy dydaktycznej wykonywanej za granicą za pracę wykonywaną w szczególnym charakterze. Natomiast podstawę taką daje przepis art. 88 ust. 1b, który stanowi, że do okresu 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze zalicza się także okres skierowania, na podstawie odrębnych przepisów, do pracy pedagogicznej za granicą. Przepisy odrębne, o których tutaj mowa, to przepisy zarządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 listopada 1992 r. w sprawie zasad i warunków kierowania za granicę uczniów w celu kształcenia i nauczycieli w celu doskonalenia (M.P. Nr 37, poz. 275) i rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 27 marca 2002 r. w sprawie zasad organizowania kształcenia dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą, wspomagania nauczania historii, geografii i języka polskiego wśród Polonii oraz zakresu świadczeń przysługujących nauczycielom polskim skierowanym w tym celu do pracy za granicą (Dz.U. Nr 44, poz. 409). Przepis

art. 88 ust.1b, obowiązujący od 21 października 2001 r., został wprowadzony ustawą z dnia 23 sierpnia 2001 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty, ustawy - Przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego, ustawy - Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 111, poz. 1194). Wprowadzenie tego przepisu oznacza, że dotychczas obowiązująca regulacja (art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela i art. 32 ust.2 pkt 5 ustawy o emeryturach i rentach) nie dawała podstawy do uznania pracy nauczyciela za granicą za pracę wykonywaną w szczególnym charakterze. Po wejściu przepisu w życie możliwe jest uwzględnienie okresu pracy wykonywanej na warunkach w nim określonych, czyli po uprzednim skierowaniu przez polskie władze oświatowe w trybie wymaganym odrębnymi przepisami do pracy pedagogicznej za granicą.

Sąd pierwszej instancji siłą rzeczy nie oceniał skierowania wnioskodawcy do pracy pod kątem spełnienia omawianych warunków, skoro wyrokował przed wejściem w życie ustawy zmieniającej Kartę Nauczyciela. Natomiast Sąd Apelacyjny nie miał potrzeby dokonywania takiej oceny, gdyż wprowadzenie tego przepisu nie zmienia sytuacji wnioskodawcy. Prawo do emerytury powstaje bowiem z dniem spełnienia wszystkich warunków (art. 100 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach), przy czym warunki te muszą być spełnione jednocześnie. Warunki określone w art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela to posiadanie statusu nauczyciela, rozwiązanie umowy o pracę na swój wniosek oraz posiadanie wymaganego okresu zatrudnienia i okresu pracy w szczególnych warunkach. Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego wyrażonym w wyroku z dnia 20 listopada 2001 r., II UKN 626/00 (OSNP 2003 nr 16, poz. 390), warunki dotyczące okresów zatrudnienia i pracy w szczególnym charakterze muszą być spełnione do dnia ustania stosunku pracy nauczyciela. W dacie rozwiązania stosunku pracy z wnioskodawcą (18 lipca 2001 r.) przepis art. 88 ust. 1b jeszcze nie obowiązywał. Skoro nie było podstawy prawnej do uznania pracy wykonywanej za granicą za pracę w szczególnym charakterze, w dniu rozwiązania stosunku pracy warunek posiadania okresu takiej pracy nie został spełniony. Z kolei w dniu wejścia przepisu w życie wnioskodawca nie spełniał warunku posiadania statusu nauczyciela. Wnioskodawca nie nabył prawa do emerytury, gdyż uznany za okres składkowy okres pracy w charakterze nauczyciela za granicą, w szkole przyzakładowej zagranicznego pracodawcy, nie jest okresem pracy wykonywanej w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela. Zarzuty naruszenia prawa materialnego okazały się więc niezasadne.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy w oparciu o przepis art. 393¹² k.p.c. oddalił kasację jako pozbawioną usprawiedliwionych podstaw.

=====